

kopiča gotovo najbolj izobražen in najnaprednejši. — Grohar (več pokrajin) se nam zdi nekoliko zastarel. Impresionizem ni več bojna struja, temveč zmagalec, ki mirno in dostojanstveno sklepa bilanco bojnih let. — Strnen je razstavil samo svojo „Ljubljano“, ki je znana in lepa. — P. Žmitek je v vseh svojih — tu razstavljenih slikah — nekam soparen in meglen, dasi izrazi; zapelje ga včasih preodločno poudarjanje neodvisne osebnosti, kot je zapeljalo Carriera v isto strugo. — Vavpotič je razstavil manjše stvari; od njega bi želeli večjih del. „Semenj“ je prav dober, tudi umetna, lažniva razsvetljava „V cirkusu“ ni slabo zadeta. Naga ženska v spalnici je brutalna v vsakem oziru. — Nemec Mys z je gotovo močna slikarska osebnost. — Stöhr je razstavil slabše slike, kot jih kaže sicer. „Adam in Eva, smert in hudic“ prehaja vsled težnje po preprostosti v ploskovitost, k čemur močno pripomore tudi slaba razsvetljava.

Med slikarji sta še zastopana obadva Magoliča, dalje Šantel, Škof, Zupan, gđc. Zupanc, Gustinčič. Berneker je zopet razstavil svojo lepo „Dramo“, Bizjak je izdelal cesarjevo poprsje v glavni dvorani. Čedna je Cigojeva intarcija.

Razstava je slabše obiskana, kot smo pričakovali.

Izidor Cankar.

~~~~~

Drobtinica o Valentinu Vodniku.

Profesor Alojzij Sodnik me je opozoril na čudno zveženo manuproprijo Valentina Vodnika, s katero se je podpisaval kot kaplan v Koprivniku, in izrekel domnevo, ki jo je njemu povedal kaplan Fr. Ks. Steržaj v Koprivniku (Bohinj), češ da je v tem podpisu skrita beseda „Iliria“. Prijazno mi je postregel s fotografijo tega podpisa iz koprivniške krstne knjige, ki mu jo je dal na razpolago g. Steržaj. — Obema srčna hvala. —

Vodniku je bila podeljena, kakor znano, 4. oktobra 1792. „Kaplaney oder Kuratie Goriusch zu Patronatswegen“. V divnem Bohinju je pozimi dolgčas, ker leži Koprivnik oddaljen v hribih. Prvi čas — Vodnik je šel takoj v Koprivnik — gotovo ni imel kam dati prostega časa in dolgih zimskih večerov; zato je verjetno, da se je s to manuproprijo malo igral, posebno ker je bila navada tedanje dobe, da se je skrivalo v manuproprije reke ali imena. — V vsej krstni knjigi so vsi podpisi enaki in segajo od l. 1793. do 11. maja 1796. Na čelu knjige je napisan saljiv, pristno Vodnikov moto „Sexto Maii erectus fui atque per baptizantes indicari volui. 1793“. Ker niso podpisi, pisani z gosjim peresom, vsi enako čisti in ostri, se je izbral najjasnejši za sliko in ta je iz leta 1794. „27. februarja ob 9. zvečer“, kot je pristavljeno. Tudi ta pristavek kaže na to, da Vodniku ni manjkalo časa. V cerkvi je imel malo dela, zato mu je dobro služilo vsako razvedrilo. „Kamenje poznati sem se vabil 1793.“ piše v avtobiografiji.

Da bi Vodnik že tedaj imel kakršnekoli „ilirske ideje“, se mi ne zdi verjetno, saj je znano, da je „Ilirija oživiljena“ izšla prvič v njegovi slovnici l. 1811. iz spontanega navdušenja za Francoze. Če bi se pa dalo dokazati, da je ta v podpisu skrita „Iliria“ kaj več kot igračkanje, bi pa bila to važna točka v Vodnikovem življenjepisu, ker bi potem Vodnik mislil na „Ilirio“ že za časa, ko se nikomur niti sanjalo ni, da ustanove Francozi res kdaj Ilirijo. In ravno ta Ilirija bi bila za Vodnika usodepolna, ker ga niti „Ilirija povelšana“ ob restituciji avstrijske vlade ni mogla rešiti disciplinacije.

¹ Lj. Zv. IX., 396.

— Če bi ta „Iliria“ bila dokazana „ideja“, bi bilo ilirsko stremljenje njegov življenjski motiv in njegova poguba. Ker bo pa to pač težko, ostanimo pri domnevi, da se gre za igračkanje, saj vemo, da se je celo Prešeren rad poigral, ko je v „Pevcu“ vseh petero samoglasnikov v zaporednih kiticah porabil kot moške rime! Tudi Petrarkovo igranje z imeni — ni neznano.

Nikakor se ne da tajiti, da ni v podpisu izrecno napisano „Iliria“. — To ni filološko brskanje in ne iskanje prahu, ker bi čisto jasnega apendiksa „ia“ ne mogli drugače razlagati in ker malega „r“ pred pravo manuproprijo v sredi ne moremo tajiti. Tudi veliki „I“ in „l“ sta jasna.

Priobčil sem to drobtinico, ker se mi je zdela zanimiva. Morda pregleda ta ali oni Vodnikove podpise iz let pred 1793. in po 1796., ko je prišel 23. junija za kaplana v Ljubljano. Ako se je podpisaval Vodnik tudi že v Ribnici tako (in na edinem delu, ki je iz te dobe ohranjeno¹ — neka pridiga — je podpisan „Valentinus Vodnik, Cooperator in Reifnitz“, potem seveda odpade moja domneva o Vodnikovem pesniškem igračkanju.

Adolf Robida.

~~~~~

Svetovno slovstvo.

Iz svetovnega slovstva bomo priobčevali vsak mesec lapidarne, informativno-kritične preglede najfenomenalnijših pojavov na literarnem in znanstvenem polju. Ti pregledi so ekscerpti ekscerpta in nudijo izmed najvažnejšega najvažnejše.

* * *

Nemci. Najboljša zbirka balad zadnjih let je Börries v. Münchhausen „Die Balladen und ritterliche Lieder“. Lahko izražanje je združeno s pristno poezijo v narodnem tonu. — Benzmannova „Evangelienharmonie“ obravnava biblične motive z modernega vidika. Večkrat se oddalji od katoličanstva, včasih pa zadene pravo. Benzmann je pesnik; kadar je refleksiven, tedaj je mojster. — O Fuldovem igrokazu „Herr und Diener“ so sodbe ločene. Igra je pravljico-simbolična, ima bogato dejanje in tendenco po konstitucionalnem sistemu vladavine. — Nobelovo nagrado za literaturo je dobil kot prvi Nemec Paul Heyse. — Buchmann razpleta v „Helden und Mächte des romantischen Kunstmärchens“ motive in snovi romantičnih pravljic in je poleg 232. zvezka zbirke „Aus Natur u. Geisteswelt“ in slavne Haymove knjige najvažnejši spis o romantiki. — V „Sozialistische Monatshefte“ (1910. 21) piše o bodočnosti nemškega slovstva Schlaf: „... Haben wir einen Erlöser zu erwarten...“, so darf ihn Europa nur aus dem Volk hervor erhoffen und aus den Volkskreisen, die dem gesunden, großen, lebendigen, religiösen Wert moderner Arbeit am nächsten stehen und selbst wirken.“ — Otto Hauser je izdal v bibliografičnem institutu „Weltgeschichte der Literatur I. II.“ v kateri tudi Slovincem posveča par strani (Glej „Slovenec“ XXXVIII, 217.), ki pa ne pričajo baš pisatelju v prilog. Delo je bolj žurnalistično, kot znanstveno.

Italijani. Fogazzarov novi roman „Leila“ je odkritosrčen, a literarno dostojanstven „mea culpa“ modernista za

¹ Arhiv f. slav. Phil. XXIII., 391.

prosluli „Il Santo“, zato slove nasprotniška sodba o njem: „Zatohla atmosfera zakristije in soparni zrak budoarja leži nad delom.“ — Grazia Deledda riše v „Il nostro padrone“ v naturalistični maniri Sicilijance; samo pokrajina in čustvenost se ji posreči, karakterizacija je premehka. — „Marzocco“ (XV, 43) poroča, da je leta 1909. izšlo v Italiji 6833 knjig, od katerih jih bo preživelo četrto stoletja jedva deset. — 40.000.000 Italijanov ima samo v 117 krajih knjigarne.

Francozi. Dora Melegari slika v „Mes Filles“ žalostni francoski zakon, Gabrielle Réval v „La Bachelière“ revno dekle, ki hoče ostati v Parizu pošteno. — Bertrand je v „Les Bains de Phalère“ skušal združiti moderno snov z antičnim prizoriščem, kar se mu ni posrečilo. — Trarieuxov „Un Soir“ je literarno delo, a ni imelo uspeha. — Kistemaeckerjev „Le Marchand de Bonheur“ je ugajalo, dasi je sujet neverjeten. (Idealni junak igre dvigne iz usmiljenja revno igralko do sijaja in udobnosti; ker je to storil le iz dobrosrčnosti, se ta zaljubi vanj in izrine iz njegovega srca z obrekovanjem svojo rivalinjo.) — V gledišču Porte-Saint-Martin je izginil po 320 predstavah Rostandov po reklami uprav ameriansko razkričani „Chantecler“ z repertoirja v prilog Cuposovi drami „L'Aventurier“ ki je sicer patetično-romantično; a pozitivno, tehnično dovršeno delo. „Chanteclerja“ so igrali dan za dnevom, dva dni na teden celo po dvakrat. Ves Pariz in vsi tujci so ga hoteli videti. Delo ni brez slovstvene vrednosti, dasi ga je spekulacija in kričava reklama diskreditirala.

Angleži. „Under Five Reigns“ pisateljice Neville je sedaj modna knjiga; duhoviti memoiri iz sedanje dobe, ne da bi bili cronique scandaleuse. — Kipling je spisal 11 pripovedk za otroke „Rewards and Fairies“, v katerih se kaže patriota in prijatelj imperializma. Kritiki slog ni všečen. — Novo otvoreno londonsko gledališče „Little Theatre“ so krstili s preureditvijo oskodne Aristofanove „Lisistrate“.

Danci. Ta mali narod ima literarno hiperprodukcijo. — Jensenove „Mite“ so lepe novele, pisane v krasnem slogu. — Taudrup je z „Izgubljenim rajem“, v katerem zastopa mnenje, da le brezobzirni pouk o vseh spolnih vprašanjih nauči razločevati med dovoljenim in prepovedanim, dvignil dosti prahu. Delo nima pomena. — Rosenkranzov „Zaupani denar“ je ljudska igra, ki je imela fenomenalen uspeh, pisana je s sijajno tehniko. Pošteno dejanje temelji v ljudski duši in ima kriminalistično ozadje iz podeželnih sodnij.

Svedi. Ekstrem ekstremov Strindberg je po „Blaubuchu“, v katerem je postal iz najradikalnejšega naturalista pozitivno resen, celo mističen, obljubil, da ne bo več pisal. Sedaj je napadel Sven Hedina, češ da je slepar in falzifikator. Tudi Gustava af Geijerstama si je privoščil v divjih, osebnih člankih. Kolikokrat se bo sicer genialni Strindberg do smrti še prelevil, ne vemo; gotovo je, da je genij, a patološki pojav. — Didringov „Orel“ je imel velikianski uspeh. Minister, ki hoče dati svoji državi ravno novo ustavo, bi moral podpisati smrtno obsodbo proti lastnemu sinu — grehu svoje mladosti —, ali priznati lastno kri in odstopiti iz politične arene. Sin ga reši s tem, da se sam usmrti. — Werner pl. Heidenstam je spisal knjigo „Dogodki in doživljaji“, v katerih se kaže kot dober opazovalec, pri katerem prevladuje trenotek. Delo je polemično in protiversko. — Svenson-Graner riše v „Sodnjem dnevu“ probujo mrtvo-indiferentne kmečke občine do verske zavednosti. Enoglasna je sodba kritike o fini psihologiji in ljubezni pisatelja do rodne grude.

Homunkulus.

~~~~~

Slovenska revija.

Odslej bo prinašal „Dom in Svet“ vsakomesečno kratke izvlečke in naznanila vseh znamenitejših člankov, ki bodo izšli po raznih slovenskih leposlovnih in znanstvenih časopisih. — Tudi posebno važne znanstvene ali literarne studije iz političnih slovenskih časopisov bomo registrirali. — O literarnih delih (romanah, črticah, dramah, novelah, pesmih) bomo poročali takrat, ko bo spis končan in samo tedaj, če bo po vsebini, formi ali ideji posebno važen. — Upamo, da s tem odpomoremo živi potrebi.

Carniola. I. 3, 4. Viktor Steska popisuje slikarja Herleina in našteva vsa njegova dela. — Spis je temeljit, žal, da ni pridejana kritika slikarjevih umotvorov. — Profesor Wester ponatiskuje tiste dele oznanilne knjige škocijanske fare na Dolenjskem, ki so važni za kulturno zgodovino iz let 1842. — 1849. Tudi slovničarju bo spis dobrodošel. — Dr. Tominešek poroča o diplomatu Bleiweisu in Anastaziju Grünu-politiku in priobčuje tozadevno pismo. (Razmerje poslanca Nemca do Slovencev, ki jih zastopa.) — Žigon priobčuje štiri Čopova pisma, s čimer je alfabet „Levstik-Guttmanove“ zbirke dopolnjen in manjka le še pismo „a“. — Askerc poroča po ljubljanskem mestnem arhivu o ljudskem šolstvu v ljubljanskem okrožju l. 1810., profesor Komatar sklepa „arhiv iz Turjaškega grada“, ki bo nudil slovenskim zgodovinarjem marsikatero novo, zanimivo drobtinico. — Perušek razlaga jezikoslovno nekatere izraze iz Šasljevihi „Bisernic“, kar bo zanimalo slovničarje, Pintar razmotriva ime kraja „Stičina“ (ne Zatičina), „kjer se velike množice ljudi stekajo ali sticajo“ — V Listku referira dr. Ilešič o dr. Deželičevih „pismih, ki jih je dobil Gaj“ in o dr. Kotnikovi publikaciji o „Drobnjaku“.

Naši Zapiski. VII. 12. Ivan F. ponavlja v „Problemu spolne ljubezni“ bistveno Carpenterjeve nazore. Spis je pisan z moralnega in socialnega stališča, vere pisatelj ne pozna. Zahteva pouk otrok po starših, hitro možnost ženitve in razporoko — obsoja vsak eksces: „Spolno življenje je enemu zapečateni knjiga, a drugemu včasih knjiga, katero odpre na najostudnejši strani.“ Znanstveno etično stališče. — Josip Agneletto končava svoj spis o narodnem gospodarskem vprašanju. Podaja statistični material o poljedelstvu, obrti in zadrugah. Ne taji velikega pomena in uspeha S. L. S. na tem polju, dasi trdi, da je ta organizacija nastala kot sredstvo, ne pa radi sebe same. — Članek je pisan dostojno in sestavljen vestno. — Dr. Dermota precizira v Listku socialnodemokratsko stališče napram Družbi sv. Cirila in Metoda, češ „da plava v kalnih vodah“, da je politična, ne pa kulturna organizacija. — Kritika dr. Lončarjeva „Dr. Bleiweis in njegova doba“ je za pisatelja ugodna in je zanimiv donesek h kulturni zgodovini.

Ljubljanski Zvon. XXX. 12. Poezija: Debeljak, Glaser, Molè, Utva; proza: Pugelj, Poljak, Dub, Wester (Pisma iz Bosne) — Luka Pintar zavzema med „lex Levec“ in zahtevo dr. Tominskega srednjo pot. Zagovarja pisavo: 1. Novo mesto, 2. kranjska klobasa, a Kranjski most, Poljska fara, a poljsko orodje, 3. Dom-in-svet, Žalost-in-veselje, Ljubljanski zvon, Katoliška tiskarna. — Dr. Kidrič sklepa „paberke o Korytku in dobi njegovega delovanja v Ljubljani“, ki so za slovstvenega zgodovinarja in preiskovalca slovstvene kulture prav važni, ker so pisani vestno po virih in strogo znanstveno. Daje nove podatke o ilirskem stremljenju in dobi med „Čebelico“ in „Novicami“. — V Listku recenzira Glonar negativno „Tri rodove“ E. Gangla, „ki se je še o pravem času spomnil, da piše za Družbo sv. Mohorja“. Uničevalno sodi o „Drobnih povestih“, o katerih pravi, „da Družba se ni